

№ 2(18)/2023

Беларусь

сёння

і

завтра

настаўнік

2023 - № 2 (18)

БЕЛАРУСКІ НАСТАЎНІК

Бел аду кі

настаўнік

„Беларускі настаўнік” гэта адукацыйны дапаможнік перш-наперш настаўнікам беларускай мовы ў польскіх школах. Але не толькі. Хочам, каб наш часопіс дапамагаў усім зацікаўленым беларускай адукацыяй, напрыклад, гісторыкам і географам, якія ўводзяць на ўроках элементы навучання гісторыі і географіі Беларусі, але таксама Падляшша. Каб пашыраў сярод настаўнікаў веды пра Беларусь і азнаямляў з новымі метадамі навучання. Хочам, каб гэта была таксама настаўніцкая платформа абмену меркаваннямі, праблемамі, досведам.

Часопіс задуманы Аб’яднаннем у карысць дзяцей і моладзі, якія вывучаюць беларускую мову АБ-БА. Яго ідэя ўзнікла ў час працы над „Стратэгіяй развіцця асветы беларускай нацыянальнай меншасці ў Польшчы”.

„Беларускі настаўнік” выходзіць раз на паўгода. Запрашаем да супрацоўніцтва. Калі маеце цікавыя сцэнарыі ўрокаў або пазаўрочных заняткаў, урачыстых лінеек, школьных мерапрыемстваў, экскурсій, тэатральных спектакляў, калі ў Вас ёсць цікавыя гульні і дыдактычныя матэрыялы, прапануйце іх, з дапамогай нашага часопіса, іншым. Калі ў Вас узніклі пытанні, звязаныя з навучаннем беларускай мове, пішыце.

Матэрыялы і пытанні дасылайце на наш электронны адрас ab_ba@poczta.onet.eu. Часопіс „Беларускі настаўнік” даступны ў Вашых школах і на нашым сайце www.ab-ba.com.pl.

Ад рэдактара

«На сваіх уроках і пазаўрочных занятках стараюся паказаць маім вучням не толькі традыцыйнае, гістарычнае, тое што было, але і сучаснае беларускае мастацтва. Я перастала баяцца паказаць вучням не толькі беларускае, паказваю ім таксама гісторыю беластоцкіх яўрэяў, якія да вайны складалі большасць жыхароў Беластока». Гэта фрагмент выступлення Аліны Ваўранюк на Дні беларускай адукацыі, які прайшоў у Беластоку і пра які пішам у нумары. Гэта бадай галоўная мэта настаўнікаў беларускай мовы: узгадаваць вучняў на людзей, якія не толькі не цураюцца свайго, але і адкрытыя на свет, успрымаюць яго без комплексаў. І гэта галоўная ідэя нашага часопіса.

У гэтым нумары цытуем і іншыя галасы, якія прагучалі на згаданай канферэнцыі прысвечанай беларускай адукацыі, прэзентуем новы падручнік па беларускай мове для шостага класа пачатковых школ у Польшчы «Слова да слова» і далучаны да яго дыск з дванаццаццю песнямі. Можна таксама пакарыстацца двума сцэнарыямі ўрокаў. Адзін пра тое як паказаць традыцыю ў цікавай форме, як упісваць яе ў сучасны кантэкст. А другі абпіраецца на песні «Ружовыя акуляры» з рэпертуару рок-гурта «Ляпіс Трубяцкі». Песні вельмі актуальнай у наш час.

У ідэю «Беларускага настаўніка» ўпісваецца гісторыя ўніверсітэцкай настаўніцы біялогіі Ірэны Сегень, якой навукова-дыдактычная праца ва ўніверсітэце не замянала падтрымліваць сувязі з родным: «Мне, якая выйшла з беларускай вёскі, мая родная мова заўсёды была вельмі блізкая. Я са сваімі землякамі інакш і гаварыць не ўмею». Хаця ў свеце даводзілася ёй размаўляць не толькі па-польску, але і па-англійску, і па-французску.

Няхай такімі будуць Вашы вучні.

Мікола ВАЎРАНЮК

Быць блізка сваіх людзей

Мікола ВАЎРАЊОК

Ірэна СЕГЕНЬ (з дому Мядзьведзь) нарадзілася ў 1954 годзе. Закончыла Пачатковую школу ў Семяноўцы, Агульнаадукацыйны ліцэй імя Марыі Складоўскай-Кюры ў Гайнаўцы і Адзяленне біялогіі Варшаўскага ўніверсітэта. Затым была навукова-дыдактычным працаўніком Універсітэта ў Беластоку. У 1999 годзе была на стыпендыі на Сарбоне ў Парыжы. У навуковай працы, як то дачка гаспадара, займалася механізмамі росту карысных раслін.

Разам з мужам жыве ў Беластоку. Як пенсіянеры вясну і лета праводзяць у драўлянай хаце на родным панадворку ў малой вёсачцы Сяменякоўшчыне, на ўскраіне Белавежскай пушчы.

— Ты вучылася ў польскім ліцэі ў Гайнаўцы. Здаецца мне, што з Тваёй ваколіцы, калі хто выбіраў агульняк, то суседні, беларускі, ці я памыляюся?

— Не, не памыляешся, так яно было. У жыцці, аднак, многа залежыць ад таго, каго спатыкаеш на сваёй дарозе. Я пайшла ў Пачатковую школу ў Свяноўцы ў 1961 годзе. Тады прыслалі туды маладога кіраўніка Эдварда Бая, які ад чацвёртага класа стаў таксама нашым выхавцелем. Яго жонка паходзіла з суседняй Міхнаўкі і займалася найменшымі дзеткамі ў класах I-III, а ён сам вучыў польскай мове і, мушу адзначыць, быў вельмі добрым настаўнікам. Я была найлепшай

Ірэна (з букетам у руках), сястра Тамара і брат Коля з мамай Надзям перад родным домам (1961 або 1962 год)

вучаніцай, а такіх настаўнікі любяць і потым памятаюць. Пад канец маёй вучобы ў гэтай школе Баяў перавялі ў Чыжы, але сувязь з імі не парвалася. Наадварот, мы сталі пісаць лісты чыжоўскім вучням. Я так пасябрвала з Олай Раманчук. І з падказкі Эдварда Бая абедзве выбралі польскі ліцэй у Гайнаўцы.

— Ці не было праблем з адаптацыяй? Не сакрэт, што ў той час польскі ліцэй лічыўся больш прэстыжным. Яго выбіралі гайнаўская інтэлігенцыя, дзеці настаўнікаў, лекараў, кіраўнікоў мясцовых прадпрыемстваў, партыйных. Ці, як выпускніца вясковай школы, Ты не адставала ведамі ад сваіх гарадскіх аднагодкаў?

— Не, большых праблем не было. Можна трохі з канструкцыяй сказаць на польскай мове — вядома ж, беларуска. Але я вучыцца любіла і ўмела, так што, калі былі якія недахопы, то іх выправіла. І, відаць, умела выкарыстоўваць шанцы, якія стваралі мне спатканья на жыццёвай дарозе людзі. Дарэчы, маім выхавцелем у ліцэі быў наш вядомы мастак Віктар Кабац...

— ...але Ты не ўступіла па шлях мастацтва.

— Не. Маю далейшую адукацыю ў вялікай ступені прадвызначыла сустрэча з тады маладой, амбітнай, адданай працы настаўніцай біялогіі Галіне Глушык. Пазней яна стане маёй калегай ва ўніверсітэце і нават сёння, на пенсіі мы сябруем. Яна мяне і яшчэ тры каляжанкі рыхтавала да алімпіяды па біялогіі, не шкадуючы свайго часу. І гэта прынесла плён. Я на акружным этапе, у Беластоку, перамагла, а мае сяброўкі ўзялі ўсе чарговыя месцы за мною. Удзел у агульнапольскім фінале прадметнай алімпіяды звальняў мяне з матуры па біялогіі і даваў індэкс у вышэйшую школу. Папа хацеў, каб я стала лекаркай.

— Адукацыя для яго была важная?

Сямікласнікі Пачатковай школы ў Семяноўцы – урок фізкультуры на санках (Ірэна другая з правага боку ў сярэднім радзе). Ззаду царква св. Юр'я ў Семяноўцы (1968 г.)

— Так, хаця ў самога вялікай не было. Ён нарадзіўся ў 1919 годзе, праўдападобна ў бежанстве ў Расіі. Вядома, якія магчымасці навукі былі ў беларускіх сялян у II Рэчы Паспалітай. У час вайны немцы спалілі нашу вёску Семянкаўшчыну, якую ў ваколіцы ўсе называюць Медзвядзі (па-нашаму Мадзэвадзе, з націскам на апошні склад), а жыхароў выселілі. Па вайне прыйшлося адбудовацца, а тут у 1947 годзе памірае дзед, дык усё было на бацькавай галаве. Прывезлі старую

хатку з Масева, у якой з часам сям'я адчыніла кругласутачную краму з найбольш патрэбнымі на вёсцы таварамі. Гэтым дараблялі да сціплай гаспадаркі. Мая баба Тафіля (афіцыйна Тэафіля) мела досвед працы ў гандлі, бо да вайны працавала ў лаўцы ў Бандарах. О, яна была вельмі цікавай асобай. Паходзіла з суседняй вёскі Баравыя (з сям'і, у якой нарадзіўся дзед Міры Лукшы), не ведаю, якія школы паканчала, але ў полі ніколі не працавала. Займалася домам, трымала грошы. Была таксама настаўніцай. Жыла 98 гадоў. На старасць выходзіла ў белым шаліку да дарогі на Баб'ю Гару і чытала Біблію дзецям, якія вярталіся са школы ў Семяноўцы. Можна сказаць, што баба была першай феміністкай у ваколіцы. Калі бацька ажаніўся ў 1953 годзе, то яна

Падрыхтоўка да алімпіады па біялогіі ў ліцэі ў Гайнаўцы. Ірэна – другая з левага боку. У белым халаце настаўніца Галіна Глушык (1972 г.)

У лабараторыі Біялагічнага аддзялення Варшаўскага ўніверсітэта (1977 г.)

сказала нявестцы: «Надзенько, ты ў поле не ідзі, Коля сам усё абробіць. Ты надзень фартушок і будзь у хаце гаспадынькай». Але мама так не ўмела і з папам усё разам рабіла. Нейкі час нават разам таргавалі ў краме ў Семяноўцы. А мама маёй мамы, бабця Люба, паходзіла з вёскі Грынкі каля Слоніма.

— **То Твая сям'я была такой трохі інтэлігенцкай.**

— Дзе там. Нармальная вясковая сям'я. Толькі памятаю, што папа выпісваў газеты і часопісы і пакуль я пайшла ў школу, то ён мяне з іх навучыў чытаць. Навука лёгка давалася не толькі мне, але і маладзейшаму на два гады брату Колі, і сястры Тамары, якая нарадзілася яшчэ праз два гады.

— **Бацька моцна расчараваўся, што Ты не паступіла на медыцыну, а на біялогію?**

— Не, не думаю. Мо крыху перажываў, што я буду рабіць пасля такога непрактычнага напрамку. Мне, аднак, больш запамяталіся словы мамы: «Дзіцятка, я маю толькі тры класы і ў такіх справах не разбіраюся. Найважнейшае, каб табе было добра. Тады і мы будзем шчаслівыя».

— **Чаму Ты выбрала Варшаву, а не Беласток?**

— У Філіяле Варшаўскага ўніверсітэта ў Беластоку тады яшчэ біялогіі не было. А паколькі, як я сказала, пасля алімпіяды мела індэкс любой вышэйшай школы, выбрала прэстыжны Варшаўскі ўніверсітэт. Дарэчы, у самым пачатку новага шляху спаткала мяне непрыемная прыгода. 1 ліпеня, калі я ўжо расслаблялася

Дыскатэка ў Беларускам клубе па вуліцы Сенатарскай у Варшаве (сярэдзіна 1970-ых)

на канікулах, атрымала пісьмо з дэканата з запрашэннем на... уступны экзамен. Як гэта, я ж мусіла быць прынятая без экзамену!? Кніжкі адкладзеныя набок, няўжо зноў трэба да іх вяртацца? А часу мала. Я паплакала і паехала ў Варшаву, якой не ведала, тым не менш знайшла патрэбны мне адрас — на вуліцы Абозьнай — і высветліла, што яны праваронілі маё пасведчанне аб алімпіядзе. І так я стала студэнткай біялогіі Варшаўскага ўніверсіэта.

— **І кінулася ў вір студэнцкага жыцця.**

— Не столькі кінулася, колькі мяне ўкінулі, значыць дакватравалі ў інтэрнаце на Жвіркі і Вігуры да дзвюх студэнтак права з пятага курса. Дзяўчаты любілі вясе́лае жыццё, у пакоі не было як вучыцца. Ды і я ім мяшала, бо не была кампанейская. Што ў такой сітуацыі робіць малады самотны чалавек? Шукае свайго. У адну, другую нядзелю паехала я ў сабор Марыі Магдаліны на Празе. На інтэрнацкім калідоры зачাপіла мяне Зося Карнялюк з Давідавіч, якая бачыла мяне ў царкве. Потым адазвалася Ірэна Назарка з Пянькоў. Мы хутка пасябралі і неўзабаве

Грамадзянскі шлюб — ЗАГС у Беластоку (1980 г.)

ўжо жылі ў адным пакоі. Цераз год далучылася да нас малодшая студэнтка Варшаўскай палітэхнікі Таіса Філіманюк з Рыбалаў. Раз нават супольна Каляду сарганізавалі. Тады ж нікому і не снілася, што

З'езд выпускнікоў ліцэя ў Гайнаўцы (2004 або 2005 год). Ірэна Сегень — стаіць другая з правага боку. У першым радзе сядзяць настаўнікі, першая з левага боку Галіна Глушык, трэці Віктар Кабац.

З прамотарам
доктарскай дысертацыі
праф. Станіславам Левакам
(1992 г.)

можам мець выходныя на праваслаўныя святы. Дык засталіся мы ў Варшаве і хоць падрыхтавалі стравы і паехалі ў царкву, то было так сумна, так тужылі за домам, што вырашылі — ніколі больш! А з гэтымі дзяўчатамі я дружыла яшчэ доўга пасля ўніверсітэта. І ў Зосі, і ў Таісы на шлюбе была старшай дружкай.

Іншым нашым месцам быў беларускі клуб на вуліцы Сенатарскай. Там арганізавалі вечарыны, танцы, сустрэчы з творцамі. Там я пазнаёмілася з Аляксандрам Баршчэўскім і Віктарам Шведам, якіх ужо бачыла раней, калі яны прыезджалі ў нашу школу ў Семяноўцы і чыталі нам вершыкі. А цяпер магла з імі нармальна гаварыць, як дарослая з дарослымі, як землякі.

— На беларускі баль у Палацы культуры хадзіла? А мо, як мая кампанія ў студэнцкія гады, дапамагала ў яго арганізацыі?

— Арганізаваць не арганізавала, але на балі бывала. Нават мой брат не раз прыезджаў.

— Пасля ўніверсітэта Ты ўсё ж вярнулася ў Беласток. Цягнула да сваіх?

— Мяне заўсёды цягнула да сваіх, тым не менш маё вяртанне гэта больш складаны працэс, а трохі таксама выпадковасць. Я рабіла спецыялізацыю ў *Zakładzie Fizjologii Wzrostu i Rozwoju Roślin*. Займалася парасткамі насення яблыні. Мяне хацелі пакінуць ва ўніверсітэце. Была таксама прапанова працы ў *Instytucie Sadownictwa* ў Скернявіцах і *Instytucie Ziemiaka* ў Лохаве.

— Ты працавала над лепшымі сартамі збожжа і бульбы для сельскай гаспадаркі?

— Не, гэтым займалася *Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego*. У нас былі чыста тэарэтычныя даследаванні, якія мне, дарэчы, вельмі падабаліся. Можа я і засталася б у Варшаве ці паехала б у Скернявіцы, але ў той час ужо два гады працавала АДДзяленне біялогіі на Філіяле Варшаўскага ўніверсітэта ў Беластоку. Стварыла яго прафесар Аліна Мырха, якая два гады раней пераехала з Варшавы ў Беласток. Патрэбныя былі кадры і мы з калегам Рысем Гудкоўскім пераехалі ў Беласток. У гэтак званым міжчасце я захапілася дыдактыкай.

— Ва ўніверсітэце?

— Не, у Пачатковай школе ў Семяноўцы. Пасля заканчэння маёй вышэйшай адукацыі і перад працай у мяне атрымалася свабоднае паўгода і я ў той час была настаўніцай. Настолькі мне гэта спадабалася, што я і ва ўніверсітэце больш займалася дыдактычнай, чымсьці чыста навуковай працай. Зрэшты, у Беластоку, аказалася, амаль нічога не было, усё трэба было арганізаваць ад пачатку. Мы мелі заняткі і на Міцкевіча, у будынку Юрыдычнага аддзялення, і ў нейкім цэху Беластоцкай палітэхнікі ў Клеасіне. Не да навуковых эксперыментаў было. Лягчэй стала, калі мы пераехалі на

Сасновую, але я ўжо тады была замужам, з дачкою Аняй, а яшчэ і маці трэба было на вёсцы памагаць. Дык я займалася дыдактыкай і за дактарат забралася даволі позна. Прамотарам быў той сам прафесар Станіслаў Левак, у якога пісала магістарскую работу. А тэма доктарскай дысертацыі была такая: *Regulacja fotowrażliwości nasion koniczyzny białej*. Пасля абароны доктарскай дысертацыі дзевяць месяцаў была на стыпендыі ва ўніверсітэце Сарбона ў Парыжы. Працавала там над ростам пшаніцы ва ўмовах засухі. Гэты час моцна перажывала не толькі я, але і мае сямейнікі, хоць два разы мяне там наведалі.

— **Яблыні, збожжа, бульба, канюшына. Мяняла Ты тыя расліны як рукавічкі.**

— Гэта яшчэ не ўсё. Потым занялася льном. Вырошчвалі мы яго ў стэрыльных варунках, пад шклом і без глебы. Займалася вывучэннем *kultur tkankowych in vitro*.

— **Для мяне гэта чорная магія. Давай лепш пра жыццёвыя справы. Дзе жыла ў Беластоку, як пазнала свайго Яся?**

— Першы год пражыла ў інтэрнаце на вуліцы Кракоўскай, потым перабралася ў гатэль асістэнта на Звезынецкай. А Яся пазнала ў царкве на Ліповай.

— **Не на танцах у Беларускім таварыстве на Варшаўскай? Шмат хто ўспамінае, што там было своеасаблівае матрыманіяльнае бюро для нашай моладзі.**

— Не, я туды не хадзіла, бо ж не вучылася ў Беластоку. Ясё то хадзіў, але відаць там яму не было суджана знайсці жонку. А мы неяк падышлі адно аднаму. Інтэлігенты ў першым пакаленні, моцна звязаныя з вёскай. І ён, і я кожную вольную хвіліну ездзілі да бацькоў. І бульбу садзілі,

і сена ўбіралі, і жніво, і капанне тае ж бульбы...

— **Дзе гулялі вяселле?**

— Так як калісьці рабілася: першы дзень у маладой, у Медзвядзях, а другі ў маладога — у Рэпісках. Вянчаліся ў царкве ў Семяноўцы. Мы збіраліся ехаць туды вазамі, усё ўжо было падрыхтаванае, коні запрэжаныя... а тут як не ўліе дождж! Давялося перасесці ў самаходы. Гасцей, як то калісьці на вяселлях, было многа, а пляцоўка малая, то танцавалі на траве, пад дажджом.

— **У Беластоку Вы сталі жыць у інтэрнаце?**

З малодшай дачкой Эвай і мужам Янам у Парыжы, пад час стыпендыі на Сарбоне (май 1999 г.). Лічба 237 на Эйфелевай вежы паказвае, колькі дзён засталася да 2000 года.

Экскурсія з вучнямі, які вучыліся беларускай мове ды іх бацькамі ў Беларусь. Сустрэча ў Музеі Якуба Коласа ў Мінску з сынам пісьменніка Міхасём Міцкевічам і яго дачкой (2005 г.).

— Не, у Яся ўжо была свая кавалерка на Алеі 1 Мая (цяпер Пілсудскага), дзе нам нарадзілася Аня. А потым ужо пераехалі сюды, на вуліцу Ягенкі. З тае першае кватэры запомнілася мне гісторыя, як аднае снежанскае нядзелі, а было гэта ў 1981 годзе, Ясё пайшоў у царкву, а я засталася з маленькай Аняй дома. Няма яго і няма, я стала хвалявацца, раз-пораз выглядала праз акно. Аж бачу, ідзе

Ясё, але не адзін. Разам з ім мой брат. Уваходзяць і Коля кажа: збірайся, вайна, я прыехаў забраць вас на вёску, там нека адседзімся. А ён і цяпер такі, што ўсё кіне і стане дапамагаць іншым. Мы аднак не паехалі. Яся, праўда, як афіцэра запасу хацелі ў армію мабілізаваць, але беручы пад увагу малое дзіця не ўзялі.

— **А як Вы далучыліся да групы**

Сябры і супрацоўнікі з Біялагічнага аддзялення Варшаўскага ўніверсітэта ў гасцях у Сямянякоўшчыне (2006 г.)

бацькоў, якая стварыла сваім дзецям у Беластоку магчымасць вывучаць беларускую мову?

Калі ў нас падрасла Аня, такой магчымасці не было. Затое яна шмат часу праводзіла на вёсцы, дзе ў той час былі яе аднагодкі, хаця б дзеці майго брата і сястры. І яна там навучылася свабодна размаўляць па-беларуску. А Эва многа маладзейшая (1990 год нараджэння), не мела на вёсцы сваіх аднагодкаў і хоць усе там кругом гаварылі па-беларуску, не навучылася. Але ў той час ужо ў Беластоку можна было запісаць дзіця на беларускую мову. Спачатку яна была ў міжшкольнай групе ў Пачатковай школе № 11, а потым трапіла ў Гімназію № 7 да Аліны (Ваўранюк). Там мы і пазнаёміліся з бацькамі, якія многа рабілі, каб іх дзеці вучыліся беларускай мове. Спадабалася нам тое асяроддзе, у якім многа чаго адбывалася і мы неяк упісаліся ў яго.

— Ты ў Аб'яднанні бацькоў у карысць

дзяцей і моладзі, якія вывучаюць беларускую мову АБ-БА славішся сваімі смачнымі і прыгожымі караваямі. Дзе і калі навучылася іх пячы?

— Першага спякла на наша сярэбранае вяселле, пад вокам старэйшай сястры Яся, Веры. Потым на юбілей каляжанкі, але там ніхто яго не ўбачыў, бо імпрэза была ў рэстаране і афіцыянткі парэзалі яго на кавалкі ў кухні. Госці казалі, што смачны. І так пайшло. Быў і такі кранальны момант, калі я спякла каравай на 95-ы Дзень народзінаў Віктара Шведа. Тады якраз была пандэмія ковіду, дык я ў кватэру не заходзіла, а перадала яго жонцы Валянціне на лесвіцы. Ён мне потым памахаў праз акно. Гэта быў апошні Дзень народзінаў Віктара.

— **Думаю, Віктар быў шчаслівы. Дарэчы, ён таксама вельмі моцна звязўся з нашым асяроддзем. Спачатку праз дачку Натальку, а потым ужо і без яе, з жонкай Валянцінай яны хадзілі на ўсе мерапрыемствы.**

З дочкамі і ўнучкамі пад ліпай, якую пасадзіла баба Надзя на родным падворку ў Медзвядзях. Лета 2020 года — юбілей 40-годдзя шлюбу Ірэны і Яна Сегеняў.

— Так, мы вельмі часта сустракаліся. Хадзілі на заканчэнні навучальнага года, дыскусійныя клубы, канцэрты, тэатральныя спектаклі, выставы беларускіх мастакоў, ездзілі на ўсе экскурсіі ў Беларусь, якія арганізавала Аліна вучням і бацькам. Дзякуючы тым выездам мы пазналі ўсю Беларусь, ад Берасця па Гомель і ад Пінска па Полацк. Былі напрыклад у Алеся Пушкіна ў Бабры. Яго смерць ў гарадзенскай турме ўспрыняла я вельмі балюча. Потым і самі ездзілі з Эвай, Аняй і яе дочкамі, каб паказаць ім Гародню ці Берасце.

— Гэта важнае для Цябе?

— Важнае. Мне, якая выйшла з беларускай вёскі, мая родная мова заўсёды

была вельмі блізкая. Я са сваімі землякамі інакш і гаварыць не ўмею. Я цешуся, што Эва знайшла сваю дарогу да Беларусі, цікавіцца яе культурай, літаратурай, музыкай. Ну і да сёння лічыць Аліну сваёй найлепшай настаўніцай. Аня вядзе хор у царкве Грыгорыя Перадзе ў Варшаве і пасылае свае дочки, Басю і Зося, на ўрокі беларускай мовы. Хоць гэта па суботах і трэба далёка ехаць, яны гэтыя заняткі вельмі любяць.

— **Дзякуй за размову. Жадаю Табе і Ясю моцнага здароўя, каб карысталіся заслужанай пенсіяй і радаваліся дочкамі ды ўнучкамі.**

Размаляў Мікола ВАЎРАНЮК

Міжнародны дзень беларускай адукацыі ў Беластоку

...прайшоў 3 чэрвеня 2023 года ў форме канферэнцыі, на якой выступілі перш-наперш практыкі, якія займаюцца навучаннем беларускай мове сярод беларускай дыяспары і нацыянальнай меншасці ў Польшчы. Сустрэчу арганізавалі Беларускі дом у Варшаве, Парламенцкая група па Беларусі польскага Сейма, Польская акадэмія гуманітарных і сацыяльных навук у Лондане, Універсітэт у Беластоку, Беларускі хаб «Новая зямля», Беларускі саюз у Рэчы Паспалітай і Аб'яднанне ў карысць дзяцей і моладзі, якія вывучаюць беларускую мову АБ-БА. З ідэяй канферэнцыі супольна выступілі дэпутат польскага Сейма Роберт Тышкевіч і кіраўнік Беларускага дома ў Варшаве Алесь Зарэмбюк.

— Сотні тысяч беларусаў былі вымушаны эміграваць з Беларусі па палітычных прычынах, — сказаў Алесь Зарэмбюк праграме «Беларускі тыдзень» на Польскім тэлебачанні Беласток. — Па даных статыстычнай службы Польшчы, у мінулым годзе ў краіне працавала 113 тысяч беларусаў. Больш за 50 тысяч беларускіх дзетак вучыцца ў польскіх школах і дзіцячых садках. Апошнім часам з'явілася і праблема з беларускай мовай у нашых ліцэях, якія працуюць у Бельску і Гайнаўцы ад вайны (спрэчкі з асветнымі ўладамі на конт добраахвотнасці вывучэння беларускай мовы — М.В.). Мы да 2020 года прывозілі да іх беларускіх студэнтаў і прадпрымальнікаў, гісторыкаў і настаўнікаў, якія казалі: «Вось тут захавалася сапраўдная Беларусь». Традыцыя адукацыі меншасці і праблемы дыяспары, якая сёння прысутная практычна ў кожным горадзе Польшчы, гэта галоўныя тэмы нашай канферэнцыі. Сабраліся мы дзеля таго, каб абмяняцца меркаваннямі, каб узмацніць сетку беларускіх навучальных устаноў.

— Мы зрабілі гэта для сваіх дзетак, каб яны ведалі, што яны беларусы і каб гэтым ганарыліся, — кажа Ася Смаляк з «Беларускай школы і Дзіцячага садка замежжа». — Мы вывучаем сістэму польскай адукацыі, бярем з яе самае лепшае і адаптуем для нашых патрэб. Сябруем з польскімі калегамі, я вучуся ў Інстытуце Мантэсоры. Ствараем беларускі Мантэсоры садок, школу і інстытут. Большасць нашых бацькоў спазналі на сабе, што такое рэжым, многія выйшлі з турмаў. Гэта рэпрэсаваныя беларусы. Ім трэба

дапамога. Хочам стварыць адукацыйную сетку з назвай «Школа замежжа» не толькі ў Польшчы, але і ў іншых краінах. Пакуль не маем ніякай дапамогі, ніякага дафінансавання. Пішам праекты, але не атрымліваем падтрымкі, бо наша ініцыятыва — прыватная.

Алесь Лагвінец — праграмны дырэктар Свабоднага беларускага ўніверсітэта:

— Мы скіраваныя да беларусаў ва ўсім свеце. Хацелася б, каб да нас далучылася максімальная колькасць беларусаў, якія застаюцца ў Беларусі. Хаця мы разумеем рызыкі такога кроку. Большасць людзей, якія карыстаюцца анлайн курсамі нашага ўніверсітэта ўжо за мяжой. Мы аднак хочам, каб наша адукацыйная прапанова была адкрытай беларусам на радзіме. Таму мы прапануем такія курсы, якіх немагчыма прайсці ў Беларусі. Мы хочам аб'яднаць беларусаў у краіне і за мяжой на важных для ўсіх справах. І дзякуючы нашым партнёрскім сувязям прапануем адукацыю задарма на высокім узроўні. Гэта важна, бо трэба памятаць, што адукацыя ўсюды дарагая рэч.

Алесь Зарэмбюк:

— Наш партнёр — Акадэмія гуманітарных і сацыяльных навук у Лондане. Гэта ўстанова польскай дыяспары ў Вялікабрытаніі. У палякаў нават

Аліна Ваўранюк і Ян Карчэўскі

у трэцім ці чацвёртым пакаленні дзякуючы такім культурна-адукацыйным установам, нядзельным шkolкам захоўваецца тоеснасць ці то ў ЗША, ці ў Аўстраліі, ці ў Канадзе, ці ў Вялікабрытаніі. Нам, беларусам, трэба карыстацца з гэтага досведу, каб застацца беларусамі на выгнанні. Нашы веды будуць потым патрэбныя ў дэмакратычнай Беларусі — там, дзе зараз няма беларускай школы, няма беларускага ўніверсітэта і ўсё, што па-беларуску, вынішчаецца.

— Хочам задумацца, куды ідзем. Што трэба зрабіць у сітуацыі, калі ўсё больш беларусаў па-за межамі Беларусі, не толькі ў Польшчы, але і ў іншых еўрапейскіх краінах, — сказаў праф. Алег Латышонак, старшыня Беларускага гістарычнага таварыства. — Натуральным было выкарыстаць вопыт польскай эміграцыі, якая вельмі вялікая. Палякаў у свеце сёння можа мільёнаў дваццаць. Шмат пакаленняў гэтая эміграцыя вытрывала, таму ў яе ёсць вялікі досвед. Мне таксама добра вядомая пасляваенная беларуская эміграцыя, якая здолела стварыць свае ўстановы і інстытуты, і наладзіць багатае культурнае жыццё. Я памятаю як важным для майго пакалення было тое, што мы маглі ад эміграцыі пераняць гістарычную і нацыянальную тоеснасць. Сённяшнія эмігранты таксама былі вымушаны пакінуць бацькаўшчыну. Гэта вялікая страта для краіны, можна сказаць, культурны крывацёк. З другога боку, гэтыя людзі нічога не змаглі б зрабіць у Беларусі. Ёсць прынамсі спадзяванні, што гэтая эміграцыя здолее замацавацца і стварыць свае ўстановы.

На канферэнцыі гучалі прэзентацыі чатырох устаноў, якія вядуць навучанне беларускай мове на Беласточчыне: Самаўрадавага садка № 14 у Беластоку, Непублічнай школы імя святых Кірыла і Мяфодзія ў Беластоку, Пачатковай школы № 4 імя Сібіракоў у Беластоку і II Агульнаадукацыйнага ліцэя з дадатковым навучаннем беларускай мове ў Гайнаўцы. На просьбу нашай рэдакцыі апублікаваць гэтыя прэзентацыі ў «Беларускім настаўніку» адгукнуліся дзве асобы. Вось іх выступленні:

Ян КАРЧЭЎСКИ

Шаноўныя спадарыні і спадары — удзельнікі канфэрэнцыі!

Пачатковыя школы ў навучанні беларускай мове з'яўляюцца вельмі важным звяном ды фундаментам, на якім у вялікай частцы паўстае потым тое, на чым базіруем у белліцэі. Таксама тое, што адбываецца ў ліцэі часта паўплывае на клімат навучання беларускай мове ў пачатковай школе. У час урокаў беларускай мовы і літаратуры ды гісторыі і культуры свайго народа настаўнікі карыстаюцца рознымі формамі і метадамі. Дыдактычная база тут даволі сціплая, таму ў гэтай сферы трэба часта разлічваць на самога сябе. Дзякуючы вялікай ангажаванасці настаўнікаў, урокі беларускай мовы ёсць разнастайнымі і займальнымі для навучэнцаў. Вось прыклады форм і спосабаў правядзення заняткаў па беларускай мове:

— выкарыстанне інфарматычнай тэхналогіі, напрыклад падрыхтоўка ўсялякіх заданняў на Learnin Apps, Wordwool;

— выкарыстоўванне дыдактычных гульняў;

— наладжванне майстар-класаў: выцінанка, вышыўка, выконванне кветак з тонкай паперы, выконванне беларускага арнаменту;

— краязнаўчыя экскурсіі па сваёй малой айчыне;

— прымяненне разнастайных педагогічных інавацый.

Добрай базай усялякіх дыдактычных матэрыялаў з’яўляецца, створаная метадычным дарадцам інтэрнэт-платформа <https://nastaunik.pl/>, якая зараз разбудоваецца і пашыраецца ўсімі зацікаўленымі настаўнікамі.

Вялікую частку працы настаўнікаў беларускай мовы займае пазакласная праца, якую прадстаўлю на канкрэтных прыкладах.

Падрыхтоўка да дэкламатарскіх конкурсаў, прадметнага конкурсу ды алімпіяды па беларускай мове

Грамадска-культурныя арганізацыі і асветныя ўстановы прапануюць школьнікам, якія вывучаюць беларускую мову, наступныя мерапрыемствы конкурснага характару:

- Конкурс «Роднае слова», арганізаваны Таварыствам беларускай культуры ў Беластоку.
- Конкурс тэатральных калектываў — арганізатар ТБК.
- Конкурс беларускай песні для школьнікаў — арганізатар ТБК.

Для прыкладу, прыгадаю аднаго з паспяховых удзельнікаў гэтага конкурсу — калектыву «Сунічкі» са Школьна-прадшкольнага комплексу ў Белавежы. Бадай адзіны сярод пачатковых школ Гайнаўскага павета, які пастаянна дзейнічае ўжо шмат гадоў. Заснавала яго ў 2014 годзе і вядзе па сённяшні дзень настаўніца беларускай мовы Анджаліна Масальская. У рэпертуары калектыву — сучасныя і народныя беларускія песні. Калектыву, апрача ўдзелу ў конкурсе беларускай песні, выступае на народных фестывалях, школьных урачыстасцях ды іншых разнастайных мерапрыемствах. Маладыя спевакі маюць на сваім рахунку шмат дасягненняў і прызоў. Калектыву выступае ў сваіх арыгінальных касцюмах.

- Конкурс беларускай гавэнды, які наладжвае Аб’яднанне «Наша школа» супольна з Гайнаўскім белліцэем. Дагэтуль адбыліся 22 выпускі гэтага мерапрыемства, раней — павятовага, а з бягучага навучальнага года конкурс адрасуецца ўсім школам Падляшскага ваяводства, у якіх адбываецца навучанне беларускай мове. Мэты конкурсу: папулярызацыя беларускіх, падляшскіх легендаў, казак, народных паданняў, а таксама ўсялякіх жанраў літаратурнай творчасці; захоўванне беларускай гаворкі і літаратурнай мовы; развіццё формаў мастацкай творчасці. Заданнем кожнага ўдзельніка конкурсу ёсць прэзентацыя на беларускай мове (літаратурнай ці на

гаворцы) гавэнды аўтарскай або на аснове любога літаратурнага выказвання. Вучні могуць карыстацца рэквізітамі ды выконваць усялякія жэсты.

- Дэкламатарскі конкурс «Паэтычнае трохгалоссе» — арганізатар Бельскі дом культуры.
- Конкурс беларускай паэзіі і прозы ды малых сцэнічных форм «Сцэнічнае слова» — арганізатар ТБК у Беластоку.
- Тэатральны калектыў «Драма», які дзейнічае ўжо больш за 20 гадоў у Гайнаўскім белліцэі, шматразовы пераможца «Сцэнічнага слова». З беларускім рэпертуарам двойчы выступіў на Падляшскім форуме тэатраў дзяцей і школьнай моладзі ў Беластоку. У рэпертуары «Драмы» — тэксты класікаў беларускай драматургіі і сучасных творцаў, а таксама аўтарскія паста-ноўкі, зборнік якіх быў выдадзены ў бягучым годзе Цэнтрам адукацыі настаўнікаў у Беластоку.
- Ваяводскі конкурс па беларускай мове для вучняў пачатковых школ — галоўны арганізатар Кураторыя асветы ў Беластоку. Адным з важнейшых козыраў конкурсу з’яўляецца тое, што яго лаўрэаты могуць паступіць па-за адборачнай працэдурай у любую сярэднюю школу Падляшкага ваяводства.
- Алімпіяда па беларускай мове для вучняў сярэдніх школ — арганізатарам з’яўляецца кафедра беларусістыкі Варшаўскага ўніверсітэта. Найважнейшая карысць — паглыбленне ведаў па беларускай мове і літаратуры. Фіналісты і лаўрэаты звольнены з матуральнага экзамену. Могуць паступіць па-за адборачнай працэдурай на шматлікія факультэты вышэйшых навучальных устаноў у Польшчы, не толькі на гуманітарныя спецыяльнасці, але таксама матэматычна-прыродазнаўчыя ці эканамічныя.

Іншыя формы адукацыйна-культурных заняткаў, рэалізаваныя настаўнікамі беларускай мовы і літаратуры:

- Мастацкія сустрэчы школьнікаў — прэзентацыі ў выкананні дашкольнікаў і школьнікаў з Гайнаўкі ды Белавежы, арганізаваныя Гайнаўскім белліцэем ды белмузеем.
- «Пікнік з Беларусам» — культурна-адукацыйнае мерапрыемства, якое ладзіць Аб’днанне «Наша школа» пры Гайнаўскім белліцэі. З мастацкай праграмай выступаюць галоўным чынам дашкольнікі і школьнікі з Гайнаўкі, Белавежы ды іншых мясцовасцей, апошнім часам таксама нашы госці — літоўцы з Пунска і беларусы з Вільні, ладзяцца конкурсы ведаў пра беларускую меншасць у Польшчы, можна паласавацца стравамі з грыля, а на канец адбываецца супольная забава пад музыку беларускага маладзёжнага калектыву. 1 чэрвеня 2023 года адбыўся юбілейны 10-ты «Пікнік з Беларусам».

- Беларускія вячоркі ў Белавежы — інтэграцыйнае мастацка-адукацыйнае мерапрыемства, якое ладзяць белавежскія Школьна-прадшкольны комплекс і асяродак культуры.
- Аўтарскія сустрэчы з беларускімі пісьменнікамі, журналістамі, грамадскімі дзеячамі, вучонымі.
- Майстар-класы ў Гайнаўскім беларускім музеі.

Падручнікі

Шмат гадоў нашы беларускія ліцэі карысталіся падручнікамі з Беларусі. Сітуацыя змянілася нейкі час перад далучэннем Польшчы да Еўрасаюза. Дзесьці на зломе XX і XXI стагоддзяў прыбылі ў Гайнаўскі белліцэй прадстаўнікі Міністэрства адукацыі і навукі ды Школьных і педагагічных выдавецтваў з такой мэтай, каб нашы настаўнікі беларускай мовы напісалі падручнікі для агульнаадукацыйнага ліцэя. І так у 2002 годзе паявілася першая ластаўка — **падручнік для першага класа «Са словам праз стагоддзі»** Вольгі Сянкевіч. У 2003 годзе выйшлі чарговыя падручнікі — **для другога класа «З васільковых крыніц»** Яланты Грыгарук ды **для трэцяга класа ліцэя «Сучасная беларуская літаратура»** Яна Карчэўскага.

У сувязі з рэформамі ў нашай адукацыі паявілася таксама запатрабаванне на новыя падручнікі па беларускай мове і літаратуры. Нялёгка было знайсці выдавецтва, якое тым занялося б. На дапамогу прыйшоў пасол Сейма Яўген Чыквін і новыя падручнікі пачаў выдаваць Фонд князя Канстанціна Астрожскага. Рэдактарам выданняў стала Анна Радзюкевіч, аўтары — тыя, што і раней.

I клас ліцэя — Вольга Сянкевіч. Пастаяннай рубрыкай сталі прывітальныя словы аўтара падручніка:

Са шчырымі пажаданнямі поспехаў у пошуках уласных жыццёвых дарог, радасці з асэнсавання беларускага слова і родных крыніц, веры ў дабро. Няхай збудуцца ўсе Вашыя спадзяванні, планы і мары!

Уступная частка — «У краіне маладосці і родных мясцін» (Сучасныя тэксты на тэму малой айчыны ды ўніверсальных вартасцей).

II клас ліцэя — Яланта Грыгарук. Зварот аўтаркі:

Калі аднак прыйдзе цяжэйшая хвіліна, то не забывайце, што кожная, нават самая цёмная хмара, толькі на хвіліну заслання сонца і пасля дажджу зноў будзе цёпла і светла.

На пачатак крыху пра абраднасць ды славетых людзей нашай зямлі, далей літаратурныя перыяды: літаратура ХІХ ст.; літаратура ХХ ст.; літаратура Заходняй Беларусі.

III клас ліцэя — Ян Карчэўскі. Зварот аўтара:

Шматлікія героі беларускай літаратуры з'яўляюцца ўзорам для сучаснага маладога чалавека, які можа смела пераймаць такія станючыя прыкметы і паводзіны.

Памятай, што ключ да поспеху — гэта сістэматычнасць, ангажаванасць, дыцыпліна.

Часткі: Па слядах нашых выдатных людзей, месцаў і падзей; У крузе вайны і насілля; Літаратура 50-х — 80-х гадоў XX стагоддзя.

IV клас ліцэя — Ян Карчэўскі. Зварот аўтара:

Якуб Колас сказаў, што добра быць у дарозе, якую ты сам выбіраеш. Выбіраючы шлях, на якім можаш пазнаёміцца з гісторыяй ды культурнай спадчынай сваіх дзядоў і прадзедаў, Ты духоўна ўзбагачаешся ды набываеш новыя кампетэнцыі. Беларуская мова і літаратура — гэта Твой козыр. [...] На канец прыгадаю заповітныя словы Масае Сяднёва: «Ведаючы куды ісці, не забывайцеся адкуль Вы прыйшлі».

Раздзелы: На сучасным этапе; Беларуская эміграцыйная літаратура; Творчая дзейнасць беларусаў у Польшчы; Культурна-асветніцкая дзейнасць беларусаў у Польшчы.

Шаноўнае спадарства!

Гавораць, што прафесія настаўніка гэта таксама місія. У выпадку настаўнікаў беларускай мовы гэта выключная місія і рашучая большаць нашых настаўнікаў выдатна выконвае гэтую своеасаблівую задачу.

Аліна ВАЎРАЊОК

Беларуская мова ў Пачатковай школе № 4 імя Сібіракоў у Беластоку

Добры дзень. Імёны і прозвішчы дзяцей, якія 1 верасня 1997 года прыйшлі ў Пачатковую школу № 4 імя Сібіракоў у Беластоку, каб вывучаць беларускую мову, памятаю да сёння. Іх было шасцёра. Згодна з польскім законам, які абавязвае і цяпер, каб вучыць мове нацыянальнай меншасці ў класе, як мінімум, патрэбна сем асоб. Але дырэктар падаў нам руку, не трымаўся строга законаў і дазволіў адчыніць такі клас.

Думаю, не ўсе ўсведамляюць, што ў сістэме адукацыі беларускай меншасці быў гэта рэвалюцыйны крок. Бо, калі ў Польшчы ліквідавалі школы з беларускай мовай навучання, а было гэта ў пачатку сямідзясятых гадоў, і засталася толькі беларуская мова як прадмет, вучылі яе з другога класа пачатковай школы. У нас атрымалася так, што дзеткі выходзілі з беларускіх аддзелаў Садка¹ 14 (створаных бацькамі), бацькі не хацелі гадавога перапынку. Паколькі ў першым класе дзеці вывучаюць лацінку («польскія» літары), я рашыла, што кірыліцу ўвяду, як і было раней, у другім класе.

У маёй галаве ўзнікла пытанне: а што мне рабіць з першакласнікамі ўвесь год? Не было ж ніякіх дапаможнікаў, ні праграмы, ні падказак. Я рашыла, што галоўнай мэтай будзе пашырэнне моўнага слоўніка дзяцей, а галоўным метадам працы — гульня. Мы супольна гулялі, спявалі песні, вучылі вершы. Паколькі мая першая адукацыя гэта пачатковае зынтэграванае навучанне, я ведала як працаваць з малымі дзяцьмі і перанесла свой досвед на заняткі па беларускай мове. У нас былі блокі тэм і тэмы дня. На занятках я ўводзіла элементы ўсіх сфер адукацыі (матэматычнай, пластычнай, музычнай, прыродазнаўчай, фізкультуры і г.д.). Мы проста пазнавалі навакольны свет па-беларуску. Прытым беларуская мова не заціхала разам са званком на перапынак. Я да дзяцей звярталася і звяртаюся выключна па-беларуску. Тры гадзіны ўрокаў у тыдзень не хапала. Гэта мала, каб вывучыць мову. Патрэбныя былі дадатковыя заняткі. Таму мы пачалі гуляць у тэатр і гуляю з вучнямі па сённяшні дзень. Я ладзіла сустрэчы з бацькамі («Развітанне з восенню», «Калядны вечар», экскурсіі, падвядзенне вынікаў навучальнага года). Бацькі і дзеці інтэгрваліся і сябравалі.

Раней я працавала метадысткай зынтэграванага навучання, ведала і бачыла, якімі дапаможнікамі карыстаюцца настаўнікі ў польскіх школах. Выдавецтвы прапанавалі не толькі свае праграмы і падручнікі, але і поўныя адукацыйныя пакеты. Я пачала рыхтаваць свае. Хачу падкрэсліць, што ў нашай школе ўсяго толькі тры ўрокі беларускай мовы ў кожным класе і заняткі па гісторыі і культуры беларускай нацыянальнай меншасці ў пятым і шостых класах. Хачу распавесці пра тое, што на працягу гэтых 26 гадоў удалося мне зрабіць.

Тэатральны гурток «Гульня ў тэатр» вяду з 1997 года. Спачатку мы працавалі ў адной групе, потым нават ў чатырох. Цікавых сцэнарыяў не было, таму я іх перакладала з польскай мовы. Цэлы навучальны год вучні-акцёры рыхтуюць свае спектаклі на беларускай мове. «Дзякуючы» пандэміі маем прафесійныя запісы спектакляў. Можна іх глядзець на ютуб-канале тэатральнага гуртка. Мушу тут узгадаць тэатральную групу «Барацьба», якая ўзнікла па ініцыятыве маладых беластоцкіх беларусаў, вучняў нашай школы і працавала па кірункам Асі Троц (тады Стэльмашук), а я была іх апякункай.

Вялікі ўплыў на ўзнікненне групы меў першы этнаграфічны летнік «Я нарадзіўся тут» у Белавежы (2004 г.). Мы як бацькі вызначылі яго мэту — рабіць тое, на што не хапае часу на ўроках. Ладзілі яго ўсе мы — бацькі. Каб аплаты за ўдзел не былі высокія, мы шукалі спонсараў. Пасля першага летніка вырашылі ладзіць чарговы. Кожны год выбіраем для нашых старэйшых вучняў новае месца ў нашым Падляшскім ваяводстве. Вучым іх традыцыйным рамёствам (выцінанка, вышыўка, разьба, саломалляценне) і ўсяму, на што не хапае часу на штодзённых уроках. Але перад усім паказваем жывую беларускую мову, што яна яшчэ тут існуе. Спатыкаемся таксама з мясцовымі народнымі (ды не толькі народнымі) мастакамі, пісьменнікамі. Дапамагалі нам у тым таксама настаўнікі і мастакі з Беларусі. Завяршэнне кожнага летніка — паказ. Яго ўдзельнікі прэзентуюць свае працы, распаўядаюць пра тое, чым займаліся, чаму навучыліся. Апошнія гады маладыя людзі ездзяць у летнікі без тэлефонаў і гэтага строга пільнуем. Ужо некалькі гадоў малодшая група кожны раз ездзіць у адно месца.

Мы як бацькі арганізавалі таксама супольныя экскурсіі. Дзякуючы нашым сябрам, мы з'ездзілі амаль усю Беларусь і паказалі нашым дзеткам менавіта беларускую Беларусь. Але былі таксама ў Львове, некалькі разоў у Вільні, якую паказваў нам, між іншым, незабыўны Сяржук Вітушка, а таксама яго дачка і Сяргей Харэўскі. У час усіх выездаў мы стараліся карыстацца дапамогай мясцовых, нашых знаёмых і сяброў.

Бацькі таксама дапамагалі мне падрыхтаваць кабінет беларускай мовы. Ён невялікі, затое ўтульны. У мяне шмат слоўнікаў і цікавая бібліятэка. Я не рыхтавала прэзентацыі здымкаў, бо можаце іх паглядзець на сайце Аб'яднання АБ-БА або на сайце школы, а таксама ў сацыяльных сетках. Не буду гаварыць пра ўсе конкурсы і ўзнагароды маіх вучняў, бо іх было шмат і пра іх можаце пачытаць. Раскажу пра тое, што на працягу гэтых 26 гадоў адбывалася ў нашай школе, што я арганізавала або суарганізавала як настаўніца беларускай мовы.

Вельмі важны момант гэта 2006 год, калі ўзнікла Аб'яднанне АБ-БА — Аб'яднанне ў карысць дзяцей і моладзі якія вывучаюць беларускую мову. Гэта грамадская арганізацыя, якая ўзнікла па ініцыятыве бацькоў. Афіцыйная структура важная, паколькі можа здабываць датацыі, каб мець магчымасць рабіць усё тое, пра што раскажу і што пакажу.

Адным з першых дапаможнікаў у навучанні беларускай мовы быў надрукаваны мой аўтарскі паказны алфавіт, а потым яго дзве іншыя версіі. Цяпер можна яго спампаваць з сайта Аб'яднання АБ-БА. Потым з'явілася кніжка Людмілы Рублеўскай «Мышка Пік-Пік». Гэтыя апавяданні ў хаце аўтаркі пачула наша пісьменніца Міра Лукша, потым яны друкаваліся ў «Зорцы». Вучні іх вельмі любілі, таму калі можна было атрымаць грошы на выданне кніжкі, мы гэта зрабілі. Малюнкі да кніжкі выканалі адна з яе гераінь — Вераніка Рублеўская.

АБ-БА выдала таксама дзве настольныя гульні майго аўтарства, якія паўсталі ў выніку летнікаў, калі мы сцвердзілі, што няма беларускіх насталяк. Адна з іх арфаграфічная, звязаная з правапісам «у» і «ў». Другая «Між Бугам а Нарваю» — класічнае «падарожжа» па Беласточчыне з пазнаваннем некаторых мясцовых цікавінак. Потым была кніжка «Марылька» пра незабыўную настаўніцу беларускай мовы з бельскай «тройкі» — Марыльку Базылюк-Саснюк. А таксама два выданні кніжкі звязанай з праектам «Падляшскіх хронік» — «Ой, даўно, даўно... Беларускія гісторыі з Падляшша».

АБ-БА стала выдаўцом кніжак і падручнікаў, прадзюсарам фільмаў, але таксама, магу смела сказаць, арганізатарам культурніцкага жыцця. У 2009 годзе пачаў дзейнічаць Дыскусійны клуб Аб'яднання АБ-БА «Пагаворым пра...». Цікавыя сустрэчы вёў Мікола Ваўранюк (мой муж). Арганізавалі гэтыя сустрэчы спачатку ў кабінце беларускай мовы, а з 2012 года ў «Склепе з культурай». Прыязджалі да нас не толькі беларусы, але і палякі. Гасцямі былі, між іншым, Анджэй Пачобут, Андрэй Хадановіч, Юры Туронак, Лявон Тарасэвіч, Алег Латышонак, Тамаш Віхэркевіч, Вінцук Вячорка, Данута Курань і шмат іншых. Пра гэта таксама можаце пачытаць на двухмоўным сайце Аб'яднання АБ-БА.

«Склеп з культурай» гэта месца, якое мы, як бацькі, рыхтавалі грамадскім пачынам. Дырэктар даў нам у карыстанне месца ў падвале школы. Можам там праводзіць музычныя і тэатральныя заняткі, а таксама збудаваць «Беларускую хатку», такія міні-музей. У яго падрыхтаванні прымала ўдзел выпускніца нашай школы, якая вывучала беларускую мову.

Чарговы праект, аўтарства Юркі Асенніка, гэта «25 АБ-БА Аркестр». Да 25-годдзя «Басовішча» 25 вучняў нашай школы падрыхтавала 20 песень — хітоў, якіх выконвалі разам з Лявонам Вольскім, Ігарам Варашкевічам, Аляксандрам Памідоравым, Юркамі Асеннікам і Хрыстафорам Сяськевічам, які раней спяваў у гурце «Кардон». Музычным кіраўніком праекта быў Лявон Вольскі, а ўсіх песень вучыла дзяцей я. Яны выступілі на «Басовішчы» і ў 2014 г. на Фестывалі «Усход Культуры — Іншае вымярэнне».

Ідэя «Падляшскіх хронік» узнікла ў 2008 годзе. Мы праводзілі майстар-класы з журналістамі, музыкамі, акцёрамі, а потым узнік спектакль. Гэта былі сямейныя гісторыі вучняў, спісаныя на такой мове, на якой пачулі іх ад сваіх бабуль і дзядуляў. У гэтым праекце прымалі ўдзел толькі ахвотныя вучні. Мы думалі спачатку ездзіць з гэтым спектаклем толькі і выключна па школах. У школе былі раз і зразумелі, што гэта занадта шумнае месца на такія асабістыя гісторыі. Затое добра сябе адчувалі ў вясковых клубах, клунях ці іншых прыватных прасторах і такім чынам наведалі хіба пад 30 мясцовасцей па ўсёй Беластоцчыне. Варта паглядзець архіў «Нівы», бо з намі часта ездзіла журналістка Ганна Кандрацюк-Свярубская і пра гэтыя спектаклі пісала. Гэта быў незвычайны досвед для мяне як настаўніцы. Незабыўныя ўспаміны засталіся ад паездкі са спектаклем да беларускай эміграцыі ў ЗША. І бадай найважнейшае — сяброўства ўдзельнікаў гэтага праекта, якое перажыло на шмат гадоў сам спектакль.

Быў таксама іншы адукацыйны праект, у якім прымалі ўдзел мае вучні — беластоцкія беларусы і літоўская моладзь з Пуньска. Мы супольна пазнавалі спадчыну і гісторыю Вялікага Княства Літоўскага. Пазнавалі яе, дзякуючы літоўскім і беларускім даследчыкам. Пазнавалі таксама беларускія і літоўскія песні і рамёствы. Яны прыязджалі да нас, у Тэрэміскі, а мы ездзілі ў Пуньск. І гэта быў, здаецца першы раз, калі моладзь з дзвюх нацыянальных меншасцей рабіла нешта супольна.

Было ў нас таксама шмат музычных дыскаў: «Вячоркі» з каляднымі песнямі, «Час» з рэкруцкімі, «Лука» з фальклорам затопленай Сямяноўскім вадасховішчам вёскі. У маім першым класе ў Беластоку была дачка класіка беларускай дзіцячай літаратуры на Беластоцчыне — Віктара Шведа. Калі яму спаўнялася 85 гадоў, мы падрыхтавалі яму дыск «Васількі-валошкі», пра які Ён нічога не ведаў. Мы затое ведалі, што Ён любіць васількі. Ездзіў з намі на ўсе экскурсіі, быў заўсёды з намі. Адна з маці запісала вершы, якія чытае Віктар Швед, мы пазбіралі розныя гурты з Беластоцчыны і яны выконваюць песні на словы Віктара Шведа. Былі яшчэ дыскі звязаныя з тэатральнымі заняткамі: «Жывінкі з глыбінкі» на словы Міры Лукшы, потым «Сінязорка» і «Нататкі таткі» на вершы Андрэя Хадановіча, усе з музыкай Анны Бабік. Яшчэ дыскі з песнямі для 1, 2, 3, 4, 5 класаў. Я падбірала песні на гэтыя дыскі. У гэтым годзе рыхтуецца дыск для 6 класа.

Ёсць яшчэ запіс спектакля «Ой, даўно, даўно... Беларуска гісторыя з Падляшша», а таксама фільмы «Гавораць беларусы Падляшша» і «Канцэрт жыцця».

АБ-БА была таксама ініцыятарам стварэння «Стратэгіі развіцця адукацыі беларускай меншасці» і пасля некалькіх гадоў негатыўнай давяла да падпісання дакумента прадстаўнікамі трох міністэрстваў Польшчы. Мы ладзілі таксама майстар-класы для настаўнікаў, дашкольнікаў і вучняў. У 2015 годзе пачалі выдаваць часопіс «Беларускі настаўнік».

Паколькі не хапала нам падручнікаў я пачала працаваць над іх апрацоўкай. Напісала «Сцэнарыі заняткаў па беларускай мове для 1 класа». Для другога класа я падрыхтавала «Лемантар» і «Сшытак практыкаванняў», «Кругагод» для трэцяга, «Колазварот» для чацвёртага і «Блізкія словы» для пятага. У міністэрстве чакае ацэнкі падручнік «Слова да слова» для шасцікласнікаў. Гэта ўсё мае дзеці.

На сваіх уроках і пазаўрочных занятках стараюся паказаць маім вучням не толькі традыцыйнае, гістарычнае, тое што было, але сучаснае беларускае мастацтва. У гэтым навучальным годзе мае вучні прымалі ўдзел у праекце «Газета дзяцей» аўтарства польскай мастачкі Ясьміны Вуйцік. Супрацоўнічаю з Гарадскай галерэяй сучаснага мастацтва «Арсенал». Мы часта наведваем яе. Толькі што была там вялікая выстава беларускага сучаснага мастацтва «Калі сонца нізка, цені доўгія», а крыху раней была выстава Алі Савашэвіч. Пры нагодзе вучні маюць магчымасць прымаць удзел у майстар-класах, якія арганізуе гэтая галерэя.

Я перастала баяцца паказваць вучням не толькі беларускае, паказваю ім гісторыю беластоцкіх яўрэяў, якія да вайны складалі большасць жыхароў Беластока. Стараюся вучыць маіх дзяцей адкрытасці, адвагі і таго, каб яны не цураліся свайго.

Апошняе дзіця Аб'яднання АБ-БА гэта танцавальны калектыў «Падляшскі вянок». Пра яго можаце пачытаць на сайце.

На заканчэнне хачу сказаць, што падручнікі былі смелым крокам, якога не шкадую. Мы іх рабілі разам з сябрамі. Адам Паўлоўскі быў і застаецца іх тэхнічным рэдактарам, складальнікам, аўтарам здымкаў, адказвае за іх выгляд. Міраслаў Здрайкоўскі — аўтар ілюстрацый у падручніках для 2, 3 і 4 класаў. Мы іх рабілі нашым дзецям, бо зразумелі, што ніхто за нас гэтага не зробіць.

АБ-БА гэта выдавец усіх гэтых кніжак, падручнікаў, дыскаў.

Я ўдзячная таксама маёй святой памяці Маме, аўтарцы незабыўнай «Літарынікі». Без Яе я на гэты крок не адважылася б. На ўзроўні эмоцый магу дадаць, што я ганаруся маімі вучнямі, тымі цяперашнімі і былымі. Яны адкрытыя, адказныя, адважныя і не цураюцца свайго. Я спадзяюся, што такімі будуць чарговыя вучні маёй школы.

НОВЫ

падручнік і дапаможнік!

«Слова да слова» і дыск з песнямі

БЕРАЖЫ ПАДРУЧНІК.

- **Не пэцкай яго, не пішы і не малюй на яго старонках.**
- **Не бяры бруднымі рукамі.**
- **Не загінай ражкі.**
- **Не кладзі ў падручнік аловак ці ручку.**
- **Адзень на яго вокладку.**
- **Памятай, па гэтым падручніку будуць вучыцца і іншыя вучні, яны таксама жадаюць мець прыгожы падручнік.**

3

Стала ўжо традыцыяй, што ў канцы года паведамляем пра тое, што чарговы апрацаваны **Алінай Ваўранюк** падручнік па беларускай мове атрымаў дзве пазітыўныя ацэнкі вызначаных Міністэрствам адукацыі рэцэнзентаў. Цяпер гэта **«Слова да слова»** для 6 класа пачатковай школы. Спадзяемся, што яшчэ ў гэтым навучальным годзе (у студзені) трапіць ён у рукі шасцікласнікаў і іх настаўнікаў.

Падручнік, як і папярэднія, пачынаецца зваротам да яго карыстальніка — вучня, і тлумачэннем, як карыстацца кніжкай. У змесце рознымі колерамі пазначаныя вершы, песні, граматычныя тэмы, літаратурныя тэксты.

У падручніку дзесяць раздзелаў. Кожны з іх пачынаецца прыгожым здымкам і спісам тэм.

Падручнік мае яснае, зразумелае, цікавае і каляровае графічнае афармленне, адпаведнае ўзросту вучняў. Салідна, як заўсёды, папрацаваў над ім тэхнічны рэдактар і аўтар здымкаў Адам Паўлоўскі.

Як карыстацца зместам?

ЗМЕСТ	
Мову ў сэрцы не губі.....	5
Дзесяць запяў.....	7
Хованкі , Уладзіслаў Гадзінскі.....	8
Зоя і Міця , Іван Вярэга.....	10
Мая граматыка, Віктар Гардзей.....	13
Панядзелак – дзень цяжкі , Валянцін Зуб.....	14
Якасці людзей	16
Жанравыя асаблівасці баек. Дзіва, Язэп Германовіч.....	17
Дуб і чароціна , Якуб Колас.....	18
Пчала і Страказа, Эдуард Бяльмішэўскі.....	19
Які ў цябе тэмперамент? , Мікалай Нанова. Зборнік беларускай мовы, 2 частка.....	20
Песенька галоднага Ваўка , Леанід Дранько-Майсюк.....	22
Прадзе восень шаўковыя дні.....	23
Назоўнікі агульнага роду.....	25
Другагоднік.....	26
Чорная пляма , Яўгенія Янішчыц.....	28
Ты пакліч мяне!, Яўгенія Янішчыц.....	31
Якасныя, адносныя і прыналежныя прыметнікі.....	32
Кляновы ліст, Аляксея Коршак.....	34
Развітанне з летам , паводле Івана Мележа.....	35
Прадзе восень шаўковыя дні..., Міхась Андрасюк.....	36
Восень , паводле «Фізічнай геаграфіі Беларусі».....	37
Стылі мовы, Лідзія Міцкевіч.....	38
Была ў дзеда дудка.....	39
Восеньскі мінор , Алена Беланожка.....	41
Зоя і Міця , Іван Вярэга.....	42
Ступені параўнання прыметнікаў.....	45
Парваць навіны , Міра Лукша.....	46
Вярніся, ластаўка , Артур Вольскі.....	48

Мову ў сэрцы не губі...

Тэмы:

1. Наш падручнік.
2. Канец лета.
3. Мы вучні.
4. Часціны мовы.
5. Свабодны час.
6. Якасці людзей.
7. Байка.
8. Тэмперамент.
9. Песня «Песенька галоднага Ваўка».

У падручніку знойдзем літаратурныя творы (паэзія і проза), граматычныя тэмы, а таксама прапановы песень, якія падарала аўтарка падручніка Аліна Ваўранюк. Іх разам дванаццаць.

На гэты раз зацягнуліся працы над ацэнкаю падручніка. Аднаму

з рэцэнзентаў не спадабалася песня «Ружовыя акуляры» аўтарства гурту «Ляпіс Трубяцкі». Хаця аўтарка падручніка нязгодная з такой ацэнкай, песню прыйшлося памяняць. Аднак настаўнікі, якія схочуць выкарыстаць «Ружовыя акуляры» на сваіх занятках, знойдуць песню на нашым дыску ў выкананні Касі

Вывучы словы песні

Леанід Дранько-Майсюк

Песенька галоднага Ваўка

Выйшлі ўсе мае запасы,
І наўме адно,
Што ні мяса, ні каўбасаў
Я не еў даўно.

Прыпеў: Я — не шкодны Воўк;
Я — галодны Воўк...
У-у-у-у!

Пашкадуйце небараку, —
Плачу, як ягня,
З'еў бы я вала, сабаку,
З'еў бы я каня.

Прыпеў: Я — не шкодны Воўк...

Гола нашая камора,
Апусцеў наш хлеў...
Шліце ежу мне з-за мора,
Каб не спруцянеў!

Прыпеў: Я — не шкодны Воўк...

22

Васькоўскай. А ў гэтым нумары нашага часопіса прапануем Вашай увазе сцэнарый заняткаў з яе выкарыстаннем.

Адначасова з новым падручнікам з'явіцца дыск з песнямі. Яны падабраны пад тэмы раздзелаў. Аранжыроўку адзінаццаці песень зрабіў Павал Васькоўскі. Іх

праспявалі вучні беластоцкіх школ Кацярына Васькоўская, Вольга Сцепанюк і Аляксандр Хаманюк. Да запісу рыхтавала іх Анна Васькоўская. Калядку з Падляшша праспявала Таіса Фёнік.

ВОСЬ ПЕРАЛІК ПЕСЕНЬ:

- 1-2. «**Песенька галоднага Ваўка**», сл. Леанід Дранько-Майсюк, муз. Зміцер Вайцюшкевіч;
- 3-4. «**Ружовыя акуллары**», аўтарства гурту «Ляпіс Трубяцкі»;
- 5-6. «**Восеньскі мінор**», сл. і муз. Юры Несцярэнка;
- 7-8. «**Мама, тата, гэта я**», сл. і муз. гурту «NRM»;
9. «**Новая радосць свету ся з’явіла**», сл. і муз. народныя;
- 10-11. «**Ля вагніска**», сл. Алесь Камоцкі, муз. народная;
- 12-13. «**Беларускія дарогі**», сл. і муз. гурту «NRM»;
- 14-15. «**Нашы каханья**», сл. Уладзімір Някляеў, муз. Зміцер Вайцюшкевіч;
- 16-17. «**Песня пра Грунвальд**», сл. і муз. Сяржук Сокалаў-Воюш;
- 18-19. «**Дзе мой Край**», сл. Уладзімір Караткевіч, муз. Зміцер Вайцюшкевіч;
- 20-21. «**Збіраючы чайнае лісце**», сл. Алесь Камоцкі, муз. народная;
- 22-23. «**Лета**», сл. СКАІРБ, муз. Дзюхі.

Спадзяемся, што новы падручнік і дыск з песнямі спадабаюцца як вучням, так і настаўнікам.

Песні для **6** класа
пачатковай школы

- 1-2. Песенька галоднага Ваўка, сл. Леанід Дранько-Майсюк, муз. Зміцер Вайцюшкевіч
3-4. Ружовыя акуллары, Ляпіс Трубяцкі
5-6. Восеньскі мінор, сл. і муз. Юры Несцярэнка
7-8. Мама, тата, гэта я, сл. і муз. NRM
9. Новая радосць свету ся з’явіла, сл. і муз. народныя
10-11. Ля вагніска, сл. Алесь Камоцкі, муз. народная
12-13. Беларускія дарогі, сл. і муз. NRM
14-15. Нашы каханья, сл. Уладзімір Някляеў, муз. Зміцер Вайцюшкевіч
16-17. Песня пра Грунвальд, сл. і муз. Сяржук Сокалаў-Воюш
18-19. Дзе мой Край, сл. Уладзімір Караткевіч, муз. Зміцер Вайцюшкевіч
20-21. Збіраючы чайнае лісце, сл. Алесь Камоцкі, муз. народная
22-23. Лета, сл. СКАІРБ, муз. Дзюхі

У запісе прымалі ўдзел
Кацярына Васьюўская, Вольга Сцеланюк, Таіса Фёнік, Аляксандар Хаманюк.

Ідэя дыску і падбор песняў Аліна Ваўранюк
Музычная падрыхтоўка Анна Васьюўская
Музычная аранжыроўка, запіс і мастэртынг Павал Васьюўскі
Графічная апрацоўка Адам Паўлюскі

Выдавец
Аб’яднанне ўжыцель дзяцей і моладзі
якія вывучаюць беларускую мову АБ-БА

Zrealizowano dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji

Песні
для **6** класа
пачатковай школы

Тэма: НАВУКА ПЕСНІ «РУЖОВЫЯ АКУЛЯРЫ»
ГУРТУ «ЛЯПІС ТРУБЯЦКІ».

Мэты ўрока:

Пасля ўрока вучні:

- разумеюць сэнс песні «Ружовыя акуляры»,
- ведаюць мелодыю песні «Ружовыя акуляры»,
- умеюць праспяваць песню «Ружовыя акуляры»,
- умеюць назваць пачуцці аўтараў тэксту,
- разумеюць значэнне слова «мяжа»,
- ведаюць шматзначнасць выбраных слоў,
- разумеюць значэнне словазлучэння «бачыць свет праз ружовыя акуляры».

Формы працы: індывідуальная, супольная, групавая.

Метады працы: размова, практыкаванні, мазгавы штурм, гульня, імпрэсіўная, экспрэсіўная.

Навучальныя дапаможнікі: песня «Ружовыя акуляры» з дыска для 6 класа, карткі паперы, фламастары, слоўнікі.

1. Прывітанне. Інфармацыя пра тэму заняткаў.
2. Размова на тэму, як вучні разумеюць словазлучэнні: чорныя думкі, белы свет, чырвоны радок, пакінуць на чорны дзень, белая гарачка, бачыць свет праз ружовыя акуляры.
3. Прэзентацыя песні «Ружовыя акуляры».

4. Размова пра адчуванні вучняў ад пачутай песні.
5. Прэзентацыя тэксту песні. Тлумачэнне з дапамогай слоўнікаў незразумелых слоў. Аналіз тэксту.
6. Падзел вучняў на групы па 3-4 чалавек. Задача для кожнай групы: запісаць на паперы ўсе словы, якія ім асацыююцца са словам «мяжа».
7. Прэзентацыя прац кожнай групы. Шуканне словазлучэнняў са словам «мяжа».
8. Навука тэксту і мелодыі песні згодна з метадыкай.
9. Падвядзенне ўрока. Адказ на пытанне: — Навошта нам межы?
10. Развітанне.

Старэйшыя класы пачатковай школы

СЦЭНАРЫЎ УРОКАЎ

Тэма: СТАРЫЯ ІНСТРУМЕНТЫ БЕЛАРУСІ.

Мэты ўрока:

Вучань:

- разумее пабачаны фільм,
- упарадкоўвае пачутыя інфармацыі,
- ведае словы і словазлучэнні, якія выступаюць у фільме,
- ведае, асноўныя інфармацыі пра дуду, лютню, колавую ліру, гуслі, сурму,
- разумее значэнне спадчыны продкаў.

Час: два ўрокі.

Форма працы: індывідуальная, супольная, групавая.

Метады працы: размова, паказ, практыкаванні, праца з фільмам, гульня.

Навучальныя дапаможнікі:

- фільм «Старыя інструменты Беларусі», https://www.google.com/search?q=%82%D1%8B&aq=%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%80%D1%8B%D1%8F+%D0%B1%D0%B5%D0%BB%D0%B0%D1%80%D1%83%D1%81%D0%BA%D1%96%D1%8F+%D1%96%D0%BD%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUyBggAEEUYOdIBCTIwNTU3ajBqN6gCALACAA&sourceid=chrome&ie=UTF-8#fpstate=ive&vld=cid:dd568784,vid:qvK_lfwkMDM,st:0
- музыка гурту «Стары Ольса»,
- карткі з заданнямі,
- камп'ютар, мультымедычная дошка.

Ход урока:**I. Арганізацыйны момант****II. Уводзіны ў новую тэму**

1. Настаўнік вядзе размову з вучнямі пра музыку, якую яны слухаюць. Затым пытае вучняў, якія ведаюць інструменты. Чым яны характэрныя?

2. Настаўнік знаёміць вучняў з тэмай і мэтамі ўрока.

III. Праца з новым матэрыялам

1. Настаўнік прапануе вучням паслухаць песню гурту «Стары Ольса». Я прапаную, напрыклад, гэту: https://www.youtube.com/watch?v=Kt_8ieAptzI&list=RDEM6d9eNdVrKLX-PdCWH1my-Ew&index=5
2. Кароткая размова на тэму гурту «Стары Ольса» і пачутай музыкі.
3. Настаўнік інфармуе, што праз хвіліну вучні будуць глядзець фільм лідара гурту — Змітра Сасноўскага пра старыя беларускія інструменты.
4. Настаўнік дзеліць вучняў на 5 груп і раздае ім карткі з задачамі.

	калі ўзніклі	хто іграў	дзе ігралі	якога віду гэта інструмент	элементы інструмента
дуда					
лютня					
колавая ліра					
гуслі					
сурма					

Выканайце рысунак выбранага інструмента.

5. Настаўнік тлумачыць вучням задачы.
6. Паказ фільма. (Калі трэба нешта вучням запісаць, калі яны не паспяваюць, можна зрабіць паўзу. Можна таксама паказаць фільм без фрагментаў на расейскай мове).
7. Размова на тэму пабачанага фільма.
8. Прэзентацыя выкананых рысункаў і падрыхтаваных інфармацый пра кожны з інструментаў.
9. Ацэнка працы вучняў.

IV. Завяршэнне ўрока

Настаўнік прэзентуе вучням сучасную музыку ў выкананні музыкаў гурту «Стары Ольса», https://www.youtube.com/watch?v=78s1ktjHKy8&list=RDEM6d9eNdVrKLX-PdCWH1myEw&start_radio=1&rv=7wugELM86gE

Можна таксама прэзентаваць і іншыя беларускія гурты, якія выконваюць сучасную музыку з выкарыстаннем традыцыйных інструментаў, хаця б гурт «Зніч».

Станцыя вар'ятаў

спасылка на спектакль

<https://www.youtube.com/watch?v=aqD3xdEFNEk>

Прыбіральшчыца:

— Ersatz, cholera, nie życie, miał być raj, miał być cud...

Усё заўсёды не так, не так, не то...

Песня на польскай мове «WIELKA WODA».

Інфармацыя:

— Зноў гэтыя твае дурныя мары. Скажу начальніку, што замест прыбіраць, зноў выдурняешся.

Прыбіральшчыца:

— А ты?

Інфармацыя:

— Што я?

Прыбіральшчыца:

— Не марыш аб іншым жыцці?

Інфармацыя:

— А на чорта мне іншае. Мне і тут добра. Ніхто мне тут не падскачыць!

Уваходзяць бабуля з унукам.

Чаго?!

Бабуля:

— Прабачце.

Інфармацыя:

— Бачыш?...

Бабуля:

— Мы з унукам чакаем цягніка... Віця...

Віця:

— ...бры...

Прыбіральшчыца:

— Добры дзень. Прабачце, ужо гэта забіраю.

Інфармацыя:

— Ну! Я так і думала...

Раздаецца званок тэлефона.

Інфармацыя:

— Так? Колькі?! Што!!! Добра.

Прыбіральшчыца:

— Нешта...

Інфармацыя:

— А гэтай што?!...

Прыбіральшчыца:

— Цікава, адкуль яна ўзялася?

Інфармацыя:

— Лепш спытаць, дзе яна так набралася.

Бабуля:

— Я памятаю быў...

Віця:

— Бабуля...

Бабуля:

— Ну, добра ўжо, добра...

«ЗЯЛЁНА МНЕ»

А ў каміне нешта ные,
а на полі вецер вые,
а на хмары баль ад ранку,
лес спявае калыханку.

Зялёна мне і спакойна,
зялёна мне.

Далоні маеш як ландыш,
ноч нясе пах.

Як гэты лес,
што ў імгле зялёнай,
а ў сонным лесе толькі
я і ты.

А надвор'е нам спявае,
а на хмары нехта грае.
Шэпча рэчка і балота,
на цябе ў мяне ахвота.

Зялёна мне, як ў нядзелю,
каханы мой.

Дзякуй табе я балдзею,
зьялёна мне,
бо ты, якраз ты
ноччу й днём снішся мне
і ты мне асалодай
у журбе.

А надвор'е нам спявае,
а на хмары нехта грае.
Шэпча рэчка і балота,
на цябе ў мяне ахвота.

Зьялёна мне, смарагдова,
твая далонь
спіць пры маёй быццам кот,
зьялёна мне,
бо ты, якраз ты
ноччу й днём снішся мне
і ты мне асалодай
у журбе.

Бабуля:

— Віця! Віця!

Віця:

— Гмм...

Бабуля:

— Прыкрый цёцю куртачкай, а то яшчэ прастудзіцца.

Інфармацыя:

— Нууу, здаецца, ёй не холадна.

Набраная:

— Pan mnie pyta, czy ja zawsze byłam sama...

Nie, nie jestem proszę pana, pijana,

Ja tylko nie mam głowy... nie mam głowy do dat.

Спіць.

Інфармацыя:

— Тааак, галаву маеш, але здаецца, слабую.

Бабуля:

— Я памятаю быў...

Віця:

— Бабуля...

Прыбіральшчыца:

— А гэты тэлефон? Што здарылася?

Інфармацыя:

— Што здарылася? Што здарылася? Нічога. Ноччу ўкралі рэйкі.

Віця:

— Тэрарысты?

Інфармацыя:

— Якія тэрарысты? Нашы, на ровары.

Прыбіральшчыца:

— Роварам везлі рэйкі? Як?!

Інфармацыя:

— Як, як, як. Хутка. Пэўна забралі б больш, але пасварыліся за ровар.

Бабуля:

— А гэты цягнік вельмі спознены?

Інфармацыя:

— Афіцыйна, ці неафіцыйна?

Бабуля:

— Ну... афіцыйна.

Інфармацыя:

— Увага! Увага! Цягнік адтуль — датуль, які прыязджае да тут і цяпер у квадранс без пятнаццаці прыедзе са спазненнем каля. Спазненне можа змяніцца.

Уваходзіць Марыська.

Прыбіральшчыца:

— Я нічога не разумею.

Бабуля:

— Я таксама нічога не разумею.

Інфармацыя:

— Не разумею... Трэба было мовам вучыцца.

Прыбіральшчыца:

— Добра, добра. А неафіцыйна?

Інфармацыя:

— Неафіцыйна? Халера ведае калі. У снежні, можа ў ліпені, траўні...

Марыська вые.

Бабуля:

— Што з табой, сонейка?

Прыбіральшчыца:

— Чаму плачаш?

«МАРЫСЬКА»

Травень быў і пахла ўсё навокал,
шалёны зялёны пах!

Травень быў. Гатовая мая сукенка,
не спалася па начах.

Мы запісаліся як трэба ў ЗАГС,
ты запрасіў мяне пад свой дах.
Задрыжала, што будзе з намі,
бо з іншай дзяўчынай ідзеш ў мяне на вачах.

Марыська, кажуць мне, навошта ён табе,
навошта хлопец табе. (дура)

Марыська, нас кахай, яго ты забывай.

Лепш затанцуй, заспявай.

Марыська, танцуй, пі.

А з яго проста кпі, а з яго кпі, проста кпі. (дура)

Як вернецца жані, ты ад яго ідзі.

Ой, дура ты, дура ты.

Верасень і яблыкі у садзе,
нясецца зялёны дым.
Верасень, калі каго спаткаю
пытае, ці яшчэ я з ім.

Я бачыла іх шлюб, было свята.

Здалёк не чула я ўсіх слоў.

Мо прыбудзе ім пісклянятаў.

Сукенка ў матулі з мараў маіх, маіх сноў.

Марыська, кажуць мне, навошта ён табе,
навошта хлопец табе. (дура)

Марыська, варажы, няварты ён слязы.

А чорт бяры, чорт бяры.

Марыська, танцуй, пі.

А з яго проста кпі, а з яго кпі, проста кпі. (дура)

Як вернецца жані, ты ад яго ідзі.

Ой, дура ты, дура ты.

Інфармацыя:

— Дурная!

Набраная:

— Zechcesz coś zburzyć to zburz.

I niech raz zamknie się koło,

Jak przebaczać, no to już...

Спіць.

Прыбіральшчыца:

— Бачыш, мая праўда. Ersatz, cholera, nie życie.

Марыська:

— Прабачце, я неяк так... Завуць мяне Маргарыта, але знаёмыя кажуць Марыська. Заўсёды, калі чую «травень», вяртаюцца ўспаміны.

Інфармацыя:

— Так?..

Марыська:

— Так. Прабачце, ужо бяру сябе ў рукі. «Ружовая энергія, ружовая энергія, ружовая энергія...».

Інфармацыя:

— Праверым. Калі ў цябе дзень нараджэння?

Прыбіральшчыца:

— Навошта пытаеш. Ты ж ведаеш.

Інфармацыя:

— А, неяк забыла.

Прыбіральшчыца:

— Сёмага траўня... упс...

Марыська плача.

Інфармацыя:

— Праўду гаварыла.

Прыбіральшчыца:

— Супакойся.

Марыська:

— Не, не, усё о'кей. Гэта нават добра, гэта дзейнічае як вакцына.

Інфармацыя:

— Ну, што! Я хацела праверыць, ці гэта не чарговая паненка, якая нешта пляце, а потым аказваецца, што хоча табе прадаць „talon na szpilkę i balon”.

Марыська:

— Праўда. Сёння цяжка каму-небудзь паверыць. Мы ж запісаліся як трэба ў ЗАГСе...

Прыбіральшчыца:

— Спакойна. Ружовая энергія...

Марыська:

— Так! Ружовая энергія...

Віця:

— Я нічога не разумею.

Інфармацыя:

— А чаго не разумееш?

Віця:

— Чаму ружовая?

Бабуля:

— Зараз табе растлумачу. Я памятаю быў...

Віця:

— Бабуля...

Уваходзяць «цыганкі».

Марыська:

— О! Можаце мне паваражыць?

Цыганка 1:

— Ці ж я варожка?!

Прыбіральшчыца:

— Ааааа... а можа вы з «Ромы»?

Цыганка 2:

— Не, з Радама.

Прыбіральшчыца:

— А гэтая вопратка, інструменты?

Цыганка 1:

— «Гіпсы кінг».

Марыська:

— Вы выступаеце з «Джыпсы кінг»?

Цыганка 2:

— Не «Джыпсы», а «Гіпсы».

Цыганка 1:

— І не выступаем, толькі халтурым у Кастараме.

Інфармацыя:

— Вось табе і твой давер да людзей.

«ЦЫГАНЫ НЕДЗЕ ЗНІКЛІ, ПРАПАЛІ»

Цыганы недзе зніклі, прапалі,

Бо бадзяцца не хочацца ім,

Поўны міскі і хаты дасталі,

Больш не мучаць іх сонца і пыл.

 Ўсё мінула, час бяжыць

 Не стрымаць і не спыніць,

 Толькі коні, толькі коні,

 Толькі коні, коней не забыць.

Ўсё мінула, час ідзе

І жыццё ўсіх нас гняце.

Толькі коні, толькі коні,

Толькі коні мрояцца ў сне.

Цыганы недзе зніклі, прапалі,
Засталіся ўспаміны і жаль,
Хваляванне ў душу нам загналі
І чарговы няскончаны баль.

Ўсё мінула...

Цыганы недзе зніклі, прапалі
І да шчасця адзін толькі крок.
Нам жыццё безупынна святлее
Або проста псуецца нам зрок.

Ўсё мінула...

Цыганіха:

— А цягнік прыедзе хутчэй, чым вы спадзяваліся.

Цыганка 2:

— Гэты цягнік спазняецца?! Колькі?

Прыбіральшчыца:

— Шчыра кажучы, ніхто не ведае, калі ён прыедзе.

Цыганка 1:

— А як мы паспеем на выступленне?

Марыська:

— Па-першае, не на выступленне, а на халтуру, а па-другое, ці ж
я варожка?

Бабуля:

— А ці ў вас, можа...

Інфармацыя:

— Так, за дзверы і ў левы бок...

Бабуля:

— Віця!

Віця:

— Ведаю, ведаю, усё будзе як трэба.

Прыбіральшчыца:

— Хто табе тэлефанаваў?

Інфармацыя:

— Тэлефанаваў? Калі?

Прыбіральшчыца:

— Званілі табе ад дыспетчара?

Марыська:

— Хто вам тэлефанаваў?

Цыганка 2:

— Спазненне паменшала?

Цыганка 1:

— Калі?

Інфармацыя:

— А як я магла вам нешта сказаць? Сёння тут дурдом. Адною
здаецца, што яна Марыля, ці іншая Мадонна, у другой нейроз, яшчэ
гэтыя цыганкі з Рыма і Сонная каралева.

Не хапала яшчэ, каб тут зваліліся...

Выбгаюць балельшчыкі «Рэала» Мадрыд і Барселоны.

Выходзіць Суддзя.

«ГАЙ»

У гаі нашых ног і рук ты прашаптаў мне словы,
якіх ніхто мне не казаў,
гучалі адмыслова.

Оле, оле, оле, оля, олі гучалі адмыслова.

Пажадлівы чырвоны жар і мы ў ім згаралі,
і падалі на неба, і
бязвінна разам спалі.

Цыт, цыт, цыт, цыт, цыт, цыт, цыт, цыт, цыт, цыт, цыт, цыт, цыт, цыт, цыт бязвінна разам спалі.

А потым холад зноў прыйшоў, прынёс нам суцішэнне.

Мы слухалі, як стыне пульс,
губляецца значэнне.

І ўжо, і ўжо, і ўжо, і ўжо, і ўжо губляецца значэнне.

Ну, што ж, ну, што ж, ну, што ж, ну, што ж, ну, што ж, ну, што ж губляецца значэнне.

І покуль сум забыты спіць свет добры і харошы,

І покуль хочацца нам жыць,

І покуль маем грошы.

Яшчэ, яшчэ, яшчэ, яшчэ, яшчэ свет добры і харошы.

Яшчэ, яшчэ, яшчэ, яшчэ, яшчэ нам не патрэбны грошы.

Дзяўчына Сінг-Сінга:

— Стаяць! Паліцыя!

«СІНГ-СІНГ»

Сінг-Сінг, клічуць так яго,
Небяспечны і шалёны, адно зло,
Скача так як вош, а ў кішэні нож
І скажы навошта.

Сінг-Сінг, я люблю яго

Я балдзею, я іду за ім на дно.

Цэлы дзень ён спіць, не дае мне жыць

І скажы навошта.

Ці я не лепшая за іх,
За вялікіх, тоўстых, за малых, худых.
Калі мяне бачыш, чаму ж так крычыш.
Калі бачыш, SOS крычыш і крычыш.
Сінг-Сінг мае трох сяброў,
Як сустрэнеш іх, адразу льецца кроў,
Думаю неўроз, не хапае слёз
І скажы навошта.

Сінг-Сінг, ён не раз прасіў,

Каб схавала, каб прыбрала, намуціў.

Калі што возьму, кажам не магу

А чаму, навошта.

Ці я не лепшая...

Сінг-Сінг раптам пахудзеў

У вачох няма кахання, толькі гнеў,

Ці ён разлюбіў, ці мяне забыў

І чаму, навошта.
 Сінг-Сінг, што не так з табой
 Стаў маўклівы, сарамлівы, як не мой.
 Сніцца што табе, зноў кахай мяне
 Ну, хаця, навошта.
 Ці я не лепшая...

Бабуля:

— Віця! Віця! Дзякуй Богу, ты тут. А я ўжо баялася, бо бачыла паліцыю.

Віця:

— Ружовая энергія...

Інфармацыя:

— Што тут сёння адбываецца?

Прыбіральшчыца:

— Не наракай, прынамсі мы тут не самыя.

Фанатка:

— О, новы фільм!

Марыська:

— Кахаю гэтага акцёра!

Цыганка 1:

— Я здымалася з ім у кіно.

Цыганка 2:

— Так, здымалася... задам да камеры дзесяць секунд.

Цыганка 1:

— А ты што? Яшчэ карацей была.

Цыганка 2:

— Але прынамсі нешта гаварыла.

Цыганка 1:

— Нуу, зараз будзе ў цябе Оскар: «У вас ёсць папяросы?», «Вон!»
 і ўсё...

Марыська:

— Цудоўна. Ён такі чароўны!

Едзе машына.

Інфармацыя:

— Халера. Каго тут яшчэ чорт нясе?!

Бабуля:

— Чорт?! Я памятаю...

Усе:

— БААААБУЛЯ!!!

Фанатка (Цыганка?):

— Ну і мужчына!

Інфармацыя:

— Я надта люблю такіх нахабнікаў... Мраў...

Прыбіральшчыца:

— Нахабнікаў? Ці ты здурэла? Чаго ты шукаеш?

Інфармацыя:

— Нічога.

Марыська:

— Вось так бывае, чалавек марыць пра нешта далёкае, а яно амаль за дзвярыма...

«УСЮДЫ ДЗЕ Я, ТАМ ТЫ»

Усюды, дзе я там ты.

І ў спёку, і ў холад, ты.

У моркве ў націне, ты

Ў Кітаі, ў Берліне, ты.

У будні дзень, ў свята, ты

І ў лесе, і ў хаце, ты.

І ў каве, гарбаце

надзея, што ты, гэта ты.

У варажбе ў картах, ты.

Ўсур'ёз або ў жартах, ты.

І летам, зімою,

І кожнай парою

тужу за табою — бо,

толькі ты.

А хто тут баіцца? Я.

Не есца, не спіцца — я.

У фортачцы ў кухні — я.

У вершы паскудным — я.

Хто з глузду з'язджае? Я.

Хто плача, рыдае? Я.

І хто верна чакае, што цябе спаткае? Я.

І зноў каляровы сон,

бо ўсюды здаецца — Ён!

Няпарна, дапары,

хай збудуцца мары:

усюды, дзе я — там ты,

толькі мы!

Бабуля:

— Я памятаю...

Віця:

— Ба...

Бабуля:

— Віця, годзе ўжо!

Віця:

— ...бачце!

Бабуля:

— Хочаце? Я вам нешта раскажу.

Усе:

— НЕ!!!

Бабуля:

— Ну, добра, раскажу...

«Я ПАМЯТАЮ БЫЎ МАРОЗ»

Я памятаю быў мароз

Адсюль дасюль цягнік нас вёз.

Я памятаю быў мароз

Адсюль дасюль цягнік нас вёз.

Сам д'ябал крыкнуў: «Вецер дуй!»

Мы ехалі адсюль дасюль.

Сам д'ябал крыкнуў: «Вецер дуй!»

Мы ехалі адсюль дасюль.

Трох пасажыраў вёз цягнік

Адкуль дакуль? Згубілі лік.

Трох пасажыраў вёз цягнік

Адкуль дакуль? Згубілі лік.

Усе сядзяць ў маім купэ

Адсюль дасюль цягнік вязе.

Усе сядзяць ў маім купэ.

Адсюль дасюль цягнік вязе.

Адзін з іх спадабаўся мне.

Дакуль цягнік яго вязе?

Адзін з іх спадабаўся мне.

Дакуль цягнік яго вязе?

Затужыш ты яшчэ па мне.

Адтуль дасюль цягнік прыпрэ.

Затужыш ты яшчэ па мне.

Адтуль дасюль цягнік прыпрэ.

Вяселле будзе тут ці там?

А ці ж яно патрэбна нам?

Вяселле мы згуляем дзе?

Там, дзе цягнік нас завязе.

Бабуля:

— Во...

Інфармацыя:

— Я забыла вам сказаць...

Прыбіральшчыца:

Што?

Інфармацыя:

— Цягнік трыццаць хвілін таму назад павінен прыехаць праз паўгадзіны ...

Фанатка (Цыганка?):

— Дык, што?

Набраная:

— To nasze ostatnie bolero.

Wierne Tobie i mnie.

Інфармацыя:

— Эээээээээээээээ...

«БАЛЬ»

Жыццё, бы ў тумане, плыве, як і танец, —
фанданга, балеро, бібоп,

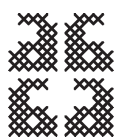
манна, асанна, ружанец і шанец,
паехаў, прыехаў і стоп.
Чарговы раз нас тут ніхто не запрасіць,
паўтораў не будзе на жаль.
Таму, калі сэрца тваё яшчэ б'ецца
на баль, марш на баль!
Дурэйце аорты, ідзіце на корты,
работа гарыць у руках.
Не будзь раўнадушны, гуляй, калі можаш,
калі ты яшчэ не ў гадах.
Тут і буфет, і ўсе іншы паслугі,
і выбіраеш ты сам.
Жыві, як жывеш і танцуй, усміхайся,
пі чарку — за дам!
Баль, вось дык баль!
Бо жыццё гэта баль, без сумнення.
Баль, вось дык баль!
Другі раз не прышлюць запрашэння.
Аркестар грай!
Ўсе танцуюць, бо дзверы адкрыты!
Жыццё як рай!
Нават як ты стамлены, прыбіты!
Чарговы рабочы да танцаў ахвачы
з нябыту з'яўляецца хваль,
вядзе сваю маму, і бацьку, і жонку
і рвецца, імкнецца на баль.
Худая з касою — Мадам Выкідайла
выключыць ток і для нас.
Не наракай, апранайся ў дарогу,
бо баль толькі раз!
Баль, вось дык баль!

ЗМЕСТ

Рэдакцыйная калегія: Аліна Ваўранюк,
Яланта Грыгарук,
Ян Карчэўскі

Карэктур: Віталь Луба
Тэхнічны рэдактар: Адам Паўлоўскі
Рэдактар: Мікола Ваўранюк

Выдавец: Аб'яднанне ў карысць дзяцей і моладзі,
якія вывучаюць беларускую мову АБ-БА

Друк: Koncept Białystok

Zrealizowano dzięki dotacji
Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji

Publikacja wyraża jedynie poglądy autora/ów
i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem
Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Публікацыя выражае толькі меркаванні аўтара(аў)
і не можа атаясамлівацца з афіцыйнай пазіцыяй
Міністра Унутраных Спраў і Адміністрацыі.

МІКОЛА ВАЎРАЊЮК	5
АД РЭДАКТАРА	
ІРЭНА СЕГЕНЬ	7
БЫЦЬ БЛІЗКА СВАІХ ЛЮДЗЕЙ	
(РЭД)	17
МІЖНАРОДНЫ ДЗЕНЬ БЕЛАРУСКАЙ АДУКАЦЫІ Ў БЕЛАСТОКУ	
ЯН КАРЧЭЎСКІ	20
ШАНОЎНЫЯ СПАДАРЫНІ І СПАДАРЫ...	
АЛІНА ВАЎРАЊЮК	25
БЕЛАРУСКАЯ МОВА Ў ПАЧАТКОВАЙ ШКОЛЕ № 4 ІМЯ СІБІРАКОЎ У БЕЛАСТОКУ	
(РЭД)	30
«СЛОВА ДА СЛОВА» І ДЫСК З ПЕСНЯМІ	
АЛІНА ВАЎРАЊЮК	35
НАВУКА ПЕСНІ «РУЖОВЫЯ АКУЛЯРЫ» ГУРТУ «ЛЯПІС ТРУБЯЦКІ»	
АЛІНА ВАЎРАЊЮК	37
СТАРЫЯ ІНСТРУМЕНТЫ БЕЛАРУСІ	
АЛІНА ВАЎРАЊЮК	40
СТАНЦЫЯ ВАР'ЯТАЎ	

